

надбань національної та світової культури, здатного до саморозвитку та самовдосконалення, до передачі досвіду своїм вихованцям-школярам.

У статті розглядаються особливості декоративно-прикладної творчості як фактора формування творчої особистості студента ЗВО. Розкривається ефективна роль народного мистецтва як джерела духовної та естетичної культури майбутнього вчителя технологій. Виявлено потенціал декоративно-прикладної творчості у формуванні творчої особистості майбутнього вчителя технологій.

Ключові слова: народне мистецтво, вишивкарство, професійна підготовка, декоративно-прикладна творчість, формування творчої особистості

Стаття надійшла до редакції 08.02.2023 р.

УДК 37.013.83

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2023.31.283423](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.31.283423)

ВІКТОР СТРЕЛЬНИКОВ

ORCID ID: 0000-0002-8822-9517

Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУВАННЯ АНТОНА МАКАРЕНКА У НЕПЕРЕРВНІЙ ОСВІТІ

У статті наведено аналіз розвитку теорії і практики проектування дидактичних систем, які започатковані Антоном Макаренком. Проектування курсів підвищення кваліфікації у неперервній освіті розглядається автором як цілеспрямована освітня діяльність педагога у закладі неперервної освіти щодо створення проекту курсів підвищення кваліфікації як інноваційної моделі системи неперервної освіти, орієнтованої на масове використання. Намічене вирішення низки проблем андрагогіки для вироблення концепції проектування курсів підвищення кваліфікації. Зроблений висновок про актуальність для системи неперервної освіти запропонованої автором концепції проектування курсів підвищення кваліфікації, яка ґрунтується на ідеях Антона Макаренка, Григорія Ващенка, Василя Сухомлинського, Григорія Костюка та інших вітчизняних дослідників.

Ключові слова: Антон Макаренко, неперервна освіта, проект, проектування, курси підвищення кваліфікації учителів

Постановка проблеми. Перспективним напрямом сучасних педагогічних досліджень у системі неперервної освіти вважається проектування освітніх об'єктів, зокрема курсів підвищення кваліфікації учителів. Засновником теорії і практики педагогічного проектування був видатний вітчизняний педагог світового рівня, діяльність якого пов'язана з Полтавщиною – Антон Макаренко. Важливо дослідити, якого продовження набула започаткована великим педагогом й актуальна для системи неперервної освіти теорія і практика в наш час. Адже й сьогодні визначальна роль у реформуванні системи неперервної освіти належить проектуванню об'єктів неперервної освіти, що має забезпечити високу якість курсів підвищення кваліфікації учителів. Змінити систему підвищення кваліфікації учителів слід відповідно до сучасних викликів, зміни політичних, соціально-економічних, воєнних умов, характеру і змісту діяльності здобувачів освіти в інформаційному суспільстві, заснованому на знаннях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядається досліджувана проблема, показав, що розвиток започаткованих Антоном Семеновичем Макаренком теорії й практики педагогічного проектування (Макаренко, 1984, с. 22-24, с. 118-121, с. 123-139, с. 161-180, с. 260-266, с. 235-236, с. 316-320, с. 364-365) йшов переважно у напрямі розкриття історичного аспекту педагогічних систем (і системи неперервної освіти), що дозволяло досліджувати їх на певних етапах розвитку соціуму.

Значно посилилася увага педагогічної науки до проблеми ефективного використання на курсах підвищення кваліфікації учителів педагогічної спадщини А. Макаренка у системі неперервної освіти в Україні в останні роки: інноваційність ідей А. Макаренка для педагогіки і системи неперервної освіти ХХІ століття розглядалася у наукових монографіях (Дубасенок, 2013; Ярмаченко, 1989); у роботах Л. Лебедик розкривалися можливості застосування педагогічної спадщини А. Макаренка для проектування змісту підготовки фахівців у магістратурі (Лебедик, 2013а, с. 184-189; 2013б, с. 95-97); актуальність розвитку за системою Антона Макаренка лідерства в колективі (Лебедик, 2008, с. 198-199; 2021, с. 112-113), що свідчить також про значущість досліджуваної нами проблеми застосування теорії і

практики педагогічного проектування Антона Макаренка у неперервній освіті. У наших попередніх дослідженнях переконливо доведено, що основоположником теорії проектування підготовки фахівців є видатний український педагог Антон Семенович Макаренко (Стрельніков, 2013а, с. 163-165; 2013б, с. 300-305; 2018, с. 128-136; 2022, с. 98-107; Лебедик, Стрельніков В., Стрельніков М., 2020, с. 14-91).

У розумінні сутності педагогічного проектування у вітчизняній науці виокремилися чотири підходи: а) функціональний, який педагогічне проектування розглядає через аналіз змісту проєктувальних компетентностей і вмінь; б) управлінський, у якому за основу взята теорія управління освітніми системами; в) системний, що базується на теорії систем; г) аксіоматичний, який розглядає систему аксіом як критерії поетапного оцінювання проєкту (Стрельніков, 2013а, с. 163-165; 2013б, с. 300). Спільним для усіх підходів є головне завдання реалізації педагогічного проектування – формування нормативних уявлень про освітню діяльність та створення її проєктів. Найбільш продуктивним і перспективним, відзначають дослідники, є проектування педагогічної системи, в якій освітній процес ураховує професійну спрямованість, орієнтований на особистість слухача курсів, його інтереси, здібності, схильності.

Однак, невіршеними аспектами означеної проблеми залишаються визначення напрямів розвитку започаткованої Антоном Макаренком теорії педагогічного проектування, зокрема у закладі неперервної освіти, практики удосконалення структури проєктованих об'єктів (курсів підвищення кваліфікації), механізмів і алгоритмів їхнього проектування.

Звідси, **мета статті** – виокремлення основних положень теорії проектування Антона Макаренка та її перспективи у створенні проєктів курсів підвищення кваліфікації у закладі неперервної освіти. *Завдання дослідження* – аналіз теорії і практики педагогічного проектування стосовно неперервної освіти, пошук ефективних методів, засобів і технологій проектування курсів підвищення кваліфікації як складника дидактичної системи закладу неперервної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відразу зазначимо, що проектування курсів підвищення кваліфікації у закладі неперервної освіти ми розглядаємо як цілеспрямовану освітню діяльність педагога закладу неперервної освіти щодо створення проєкту курсів підвищення кваліфікації у закладі неперервної освіти як інноваційної моделі освітнього об'єкта, складника дидактичної системи, орієнтованої на тривале масове використання.

Видатний полтавський педагог зі світовим ім'ям – Антон Макаренко – визначав процес виховання як організоване «педагогічне виробництво», де «добре в людині завжди доводиться проєктувати і педагог зобов'язаний це робити». Антон Макаренко у педагогічному проектуванні вбачав досягнення як загальної мети виховання, так і проектування нахилів і здібностей кожного вихованця; об'єктом проектування вважав особистість, підходив до проблеми проектування як мети її всебічного виховання. «Проектування особистості як продукту виховання повинне вироблятися на підґрунті замовлення суспільства. Це положення відразу знімає з нашого продукту ідеальні хітони. Тому у нашому проектуванні ми завжди повинні бути у високій мірі уважними та мати добру чутливість» (Макаренко, 1984, с. 81).

У проєктах курсів підвищення кваліфікації у закладі неперервної освіти доцільно широко застосовувати педагогічні техніки А.Макаренка, у яких проєктується особистість: методи дотримання принципу паралельної педагогічної дії, «вибуху», заохочення, покарання, проектування стилю і тону колективу тощо.

Якщо взаємини особистості і соціуму є конфліктними, навіть у закладі неперервної освіти «єдиним методом є в цьому випадку не оберегати це дефективне відношення, не давати йому рости, а знищити, зірвати» (Макаренко, 1984, с. 458). Вибухом А. Макаренко називає «доведення конфлікту до останньої межі, до такого стану, коли вже немає можливості ні для якої еволюції, ні для якої тягби між особистістю і суспільством, коли ребром поставлене питання – або бути членом суспільства, або піти з нього» (Макаренко, 1984, с. 458). А. Макаренко як прихильник «революційних» методів проектування, вважав, що всі члени колективу, «поставлені перед необхідністю негайно щось рішення, не здатні аналізувати і в сотий, може бути, раз копатися у скрупульозних роздумах про свої інтереси, капризи, апетити, про «несправедливості» інших. Підкоряючись в той же час емоційному впливові колективного руху, вони, нарешті, справді зривають в себе дуже багато уявлень, і не вспіють їх залишки злетіти в повітря, як на їх місце вже стають нові образи, уявлення про могутню правоту і силу колективу, яскраво відчутні факти власної участі в колективі, в його рухові, перші елементи гордості і перші солодкі відчуття власної перемоги» (Макаренко, 1984, с. 458-459).

Щодо технік заохочення і покарання (у закладі неперервної освіти застосовуються перші) Антон Макаренко керувався гуманістичним принципом «якомога більше вимогливості до людини і якомога більше поваги до неї» (Макаренко, 1984, с. 150). Він вважав, що «якщо ми від людини багато вимагаємо, то в цьому й полягає наша повага, саме тому, що ми вимагаємо, саме тому, що ця вимога виконується, ми і поважаємо людину» (Макаренко, 1984, с. 232). Великий педагог був переконаним, що колектив має знати, що і в покаранні проявляється повага, тому основним магістральним шляхом розвитку колективу є «шлях від диктаторської вимоги організатора до вільної вимоги кожної особистості від себе на фоні вимог колективу» (Макаренко, 1984, с. 153).

У закладі неперервної освіти мають використовуватися елементи організації колективу; вона, на

глибоке переконання А. Макаренка, починається з проектування основного первинного колективу, який не може ділитися на менші колективи (ними в А. Макаренка були різновікові загони). На чолі первинного колективу мав обов'язково бути єдиний начальник, командир, водночас уповноважений від свого первинного колективу в загальному колективному органі (раді командирів). Різновіковий характер основного первинного колективу, який нагадував сім'ю, був найкращим для виховання, адже у ньому «створюється піклування про молодших, повага до старших, найніжніші нюанси товариських відносин» (Макаренко, 1984, с. 254).

Значення ради командирів було визначальним – вона відіграла найважливішу організаційну й виконавську роль у діяльності колонії або комуни: а) представляла весь колектив; б) керувалася його інтересами; в) не допускала розколу, незадоволеності, ворожості, заздрощів і чуток. Рада командирів не була бюрократичним органом, бо навіть планів своєї роботи не складала, була органом управління, який вирішував проблеми і завдання, які виникали щоденно (Ярмаченко, 1989, с. 110).

У закладі неперервної освіти може реалізуватися ідея Антона Макаренка, який загальним зборам надавав великого значення, як найвищому органу колективу вихованців, вважав за необхідне розпочинати «з хороших загальних зборів, де так, від душі, в лоб сказав би дітям: по-перше, чого я від них хочу, по-друге, чого я від них вимагаю, і, по-третє, я передбачив би їм, що в них буде через два роки» (Макаренко, 1984, с. 241).

Для закладу неперервної освіти актуальною є система А. Макаренка, у якій важливе значення мав стиль і тон колективу, основними якостями якого були єдність колективу, честь і гідність, захищеність, активність, звичка гальмування негативу, а ознаками загального тону – постійна готовність до дії, до спокійного, енергійного і, водночас, економного руху, мажорність (Макаренко, 1984, с. 111).

Проектанти курсів підвищення кваліфікації мають застосовувати один із найважливіших принципів педагогічної техніки Антона Макаренка – принцип паралельної педагогічної дії. А. Макаренко вважав, що вплив якоїсь окремої особистості на іншу окрему особистість є чинником вузьким і обмеженим, тому педагог-вихователь має впливати на кожну особистість через колектив. Ця педагогічна логіка створює зовсім інші взаємини педагога-вихователя і вихованця, опосередковані колективом, яка має назву педагогіки паралельної дії.

Започаткована А. Макаренком тенденція проектування в освіті продовжується у дослідниками у рамках технологічного підходу. Так, у наших попередніх дослідженнях ми висловили думку, що проектуватися має не особистість, а задокументовані параметри діяльності закладів середньої, фахової передвищої і неперервної освіти – концепції і стратегії розвитку, плани діяльності колективів кафедр, навчальної діяльності здобувачів освіти, слухачів курсів тощо; зроблено аналіз внеску представників означеного підходу у теорію освітнього проектування (Стрельников, 2013а, с. 163-165; 2013б, с. 300-305; 2018, с. 128-136; 2022, с. 98-107; Лебедик, Стрельников В., Стрельников М., 2020, с. 14-91), зокрема, висновків: а) проектування спроможне вивести освітню практику із хаосу, у т. ч. оптимізувати освітню діяльність учасників курсів підвищення кваліфікації (А. Дреер); б) проектування є найважливішим завданням школи і кожного педагога (В. Сухомлинський); в) виховувати означає проектувати якості майбутньої особистості (Г. Костюк); г) проектування особистості є органічною частиною виховного процесу (В. Галузинський); д) проектування в дидактиці має спільне із проектуванням у виробництві й інженерії (Г. Щедровицький); е) проектуванню в освіті властива конструктивно-технічна (регулятивна) функція, існують принципи конструювання змісту й освітнього процесу, у т. ч. підвищення кваліфікації учителів (В. Краєвський); є) процес проектування освітньої системи є послідовним порівнянням її елементів і узгодженням функцій (А. Лігоцький); ж) проектування в освіті передбачає моделювання видів в освітній і професійній діяльності у формі квазіпрофесійних завдань, забезпечення діалогічності підвищення кваліфікації учителів, організації пізнавальної діяльності у проектних командах; воно має багато спільного із проектуванням у соціології («соціальним проектуванням»), економіці («проектним аналізом»), психології («механізмами проектування майбутнього») (Є. Литвиновський).

На основі проведеного аналізу можна визначити проектування курсів підвищення кваліфікації як системного явища, що складається із сукупності взаємопов'язаних компонентів, які становлять їхній зміст, а сукупність їхніх зв'язків становить внутрішню структуру проектування курсів підвищення кваліфікації у неперервній освіті.

У наших дослідженнях (Стрельников, 2013а, с. 163-165; 2013б, с. 300-305; 2018, с. 128-136; 2022, с. 98-107; Лебедик, Стрельников В., Стрельников М., 2020, с. 14-91) ми намагалися поєднати позитивні моменти означеного підходу і розробити об'єктивні критерії ефективності курсів підвищення кваліфікації у закладі неперервної освіти, пов'язані з їхньою новизною, корисністю, надійністю й економністю.

Проектантам курсів підвищення кваліфікації важливо керуватися класичним загальноприйнятим розумінням проектування як підготовчого етапу будь-якої виробничої діяльності (М. Азімов, Я. Дитріх, Дж. К. Джонс, П. Хілл та ін.). Проектування: а) призначене для вирішення актуальної проблеми, в основі якого є винахід; б) зміст проекту визначається ціннісними орієнтаціями; в) у процесі проектування моделюється певний об'єкт; г) проект є придатним для масового тиражування. Ці характеристики

мають бути у проектуванні курсів підвищення кваліфікації у закладі неперервної освіти, однак вони часто ігноруються, що унеможлиблює розуміння результатів курсів підвищення кваліфікації, веде до хаосу в термінології тощо.

Аналіз практики проектування курсів підвищення кваліфікації показав, що здебільшого проектується зміст курсів підвищення кваліфікації учителів і освітня діяльність. Будуються певні наукові проекти у вузькому предметному розумінні як апарат для викладання певних навчальних дисциплін освітньої програми. Коли створюються різні дослідницькі проекти у закладі неперервної освіти, проектування виконує роль засобу підвищення кваліфікації учителів і способу узагальнення матеріалу модулів, уявлення його в згорнутому вигляді. Широко у проектуванні змісту курсів підвищення кваліфікації учителів застосовується для логічного упорядкування матеріалу моделювання, планування, побудова семантичних схем, конструювання об'єктів, наочне подання інформації з модулю за допомогою мнемонічних правил (опорні сигнали).

Таким чином, вимоги до проектування курсів підвищення кваліфікації, обґрунтовані у вітчизняній педагогічній теорії і практиці, є такими: а) новизна; б) оптимальність; в) структурна і змістова цілісність проекту; г) можливість багаторазового його відтворення; д) об'єктивний контроль за його реалізацією; е) наявність оперативного зворотного зв'язку, який дає змогу вчасної корекції проекту змісту курсів підвищення кваліфікації тощо.

Однак вироблення концепції проектування курсів підвищення кваліфікації передбачає вирішення низки проблем андрагогіки (освіти дорослих): а) з'ясування суті проектування курсів підвищення кваліфікації; б) виокремлення його суб'єкта, об'єкта, предмета, продукту; в) виділення принципів, методів, засобів, етапів, механізмів проектувальної діяльності; г) удосконалення технології проектування курсів підвищення кваліфікації на основі міжнародних стандартів; д) виявлення особливостей проектування кожного компонента курсів підвищення кваліфікації – мети, змісту, засобів, технологій підвищення кваліфікації учителів, інноваційно-творчого безпечного навчального середовища та їх узгодження; е) вироблення валідних методик для оперативного й об'єктивного оцінювання рівнів підвищення кваліфікації учителів з використанням сучасних інформаційних технологій тощо.

Висновком із проведеного дослідження є констатація того, що проектування курсів підвищення кваліфікації є складним явищем, розуміння якого потребує звернення до наукових джерел – теорії А.Макаренка. Виходячи з класичних уявлень про сутність проектування, зберігаючи його ключові особливості, ми вважаємо проектування курсів підвищення кваліфікації у неперервній освіті цілеспрямованою освітньою діяльністю педагога у закладі неперервної освіти щодо створення проекту курсів підвищення кваліфікації як інноваційної моделі неперервної освіти, орієнтованої на масове використання.

Проведене дослідження проектування курсів підвищення кваліфікації дає змогу визначити **перспективи подальших досліджень**. Ними є: а) шляхи запровадження проєктивної освіти, підвищення кваліфікації учителів щодо оволодіння способами корекції їхньої суб'єктивної позиції; б) персоналізації стратегії підготовки фахівців; в) надання широких можливостей для самостійної поглибленої професійної спеціалізації на основі особистої індивідуальної освітньої траєкторії слухача курсів і освітніх програм; г) удосконалення проектувальної майстерності викладачів закладів неперервної освіти.

Список використаних джерел

- Дубасенюк, О. А. (Ред.). (2013). *Інноваційність ідей А. С. Макаренка в педагогіці XXI століття*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- Лебедик, Л. В. (2008). А. С. Макаренко про виховання лідерства в колективі. В кн. М. В. Гриньова (Ред.), *Спадщина А. С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (с. 198-199). Полтава: Астрія.
- Лебедик, Л. В. (2013а). Використання педагогічної спадщини А. С. Макаренка у проектуванні змісту підготовки магістрів педагогіки вищої школи. *Витоки педагогічної майстерності*, 12, 184-189.
- Лебедик, Л. В. (2013б). Використання педагогічної спадщини А. С. Макаренка у підготовці магістрів педагогіки вищої школи. В кн. М. В. Гриньова (Ред.), *Педагогіка А. С. Макаренка в полікультурному освітньому просторі, присвяченої 125-й річниці з дня народження А. С. Макаренка*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (с. 95-97). Полтава.
- Лебедик, Л. В. (2021). Розвиток лідерства в колективі за системою Антона Макаренка. В кн. *Публічне управління та адміністративний менеджмент: сучасні тренди та перспективи*: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (с. 112-113). Харків: Видавничий центр "Global Scientific Trends".
- Лебедик, Л. В., Стрельников, В. Ю., Стрельников, М. В. (2020). *Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін*: навчально-методичний посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Полтава: АСМІ.

- Макаренко, А. С. (1984). *Педагогические сочинения* (Т. 4). Москва: Педагогика.
- Стрельніков, В. Ю. (2013а). А. С. Макаренко – основоположник теорії проектування дидактичних систем. В кн. М. В. Гриньова (Ред.), *Педагогіка А. С. Макаренка в полікультурному освітньому просторі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 125-й річниці з дня народження А. С. Макаренка (с. 163-165). Полтава.
- Стрельніков, В. Ю. (2018). Внесок видатних полтавських педагогів Антона Макаренка і Григорія Ващенко в теорію педагогічного проектування. В кн. *Четверті Череванівські наукові читання*: зб. наук. ст. за матеріалами Всеукр. наук. конф. (з міжнар. участю) (до 100-річчя з часу створення історико-філологічного факультету в Полтаві) (с. 128-136). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка.
- Стрельніков, В. Ю. (2013б). Розвиток започаткованої А. С. Макаренко теорії проектування дидактичних систем. *Витоки педагогічної майстерності*, 12, 300-305.
- Стрельніков, В. Ю. (2022). Філософські засади проектування дидактичної системи у неперервній освіті. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика*: V Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю) (с. 98-107). Дніпро: Акцент ПП.
- Ярмаченко, Н. Д. (1989). *Педагогическая деятельность и творческое наследие А. С. Макаренко*: кн. для учителя. Киев: Рад. шк.

References

- Dubaseniuk, O. A. (Ed.). (2013). *Innovatsiivist idei A. S. Makarenka v pedahohitsi XXI stolittia [Innovativeness of A. S. Makarenko's ideas in the pedagogy of the 21st century]*: monohrafiia. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
- Iarmachenko, N. D. (1989). *Pedagogicheskaiia deiatelnost i tvorcheskoe nasledie A. S. Makarenko [Pedagogical activity and creative heritage of AS Makarenko: Book for the teacher]*: kn. dlia uchitelia. Kiev: Rad. shk. [in Russian].
- Lebedyk, L. V. (2008). A. S. Makarenko pro vykhovannia liderstva v kolektyvi [A.S. Makarenko on the education of leadership in the team]. In M. V. Hrynova (Ed.), *Spadshchyna A.S. Makarenka i pedahohichni priorytety suchasnosti [The legacy of A.S. Makarenko and pedagogical priorities of the present]*: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (pp. 198-199). Poltava: Astraia [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V. (2013a). Vykorystannia pedahohichnoi spadshchyny A. S. Makarenka u proektuvanni zmistu pidhotovky mahistriv pedahohiky vyshchoi shkoly [The use of pedagogical heritage of AS Makarenko in designing the content of training masters of pedagogy in higher education]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti [Origins of pedagogical skills]*, 12, 184-189 [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V. (2013b). Vykorystannia pedahohichnoi spadshchyny A. S. Makarenka u pidhotovtsi mahistriv pedahohiky vyshchoi shkoly [The use of pedagogical heritage of AS Makarenko in the preparation of masters of higher school pedagogy]. In M. V. Hrynova (Ed.), *Pedahohika A. C. Makarenka v polikulturnomu osvithnomu prostori [Pedagogy of A. C. Makarenko in a multicultural educational space]*, prysviachenoї 125-i richnytsi z dnia narodzhennia A. C. Makarenka: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (pp. 95-97). Poltava [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V. (2021). Rozvytok liderstva v kolektyvi za systemoiu Antona Makarenka [Development of leadership in the team according to the system of Anton Makarenko]. In *Publichne upravlinnia ta administratyvnyi menedzhment: suchasni trendy ta perspektyvy [Public administration and administrative management: current trends and prospects]*: materialy mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. (pp. 112-113). Kharkiv: Vydavnychiy tsentr "Global Scientific Trends" [in Ukrainian].
- Lebedyk, L. V., Strelnikov, V. Yu., Strelnikov, M. V. (2020). *Suchasni tekhnologii navchannia i metodyky vykladannia dystsyplin [Modern technologies of teaching and methods of teaching disciplines]*: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia slukhachiv kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv serednoi, profesiinoї (profesiino-tekhnichnoi), fakhovoi peredvyshchoї ta vyshchoї osvity. Poltava: ASMI [in Ukrainian].
- Makarenko, A. S. (1984). *Pedagogicheskie sochineniia [Pedagogical essays]* (Vol. 4). Moskva: Pedagogika [in Russian].
- Strelnikov, V. Yu. (2013a). A. S. Makarenko – osnopolozhnyk teorii proektuvannia dydaktychnykh system [A. S. Makarenko – the founder of the theory of design of didactic systems]. In M. V. Hrynova (Ed.), *Pedahohika A. C. Makarenka v polikulturnomu osvithnomu prostori [Pedagogy of A. C. Makarenko in a multicultural educational space]*: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviachenoї 125-i richnytsi z dnia narodzhennia A. C. Makarenka (pp. 163-165). Poltava [in Ukrainian].
- Strelnikov, V. Yu. (2018). Vnesok vydatnykh poltavskykh pedahohiv Antona Makarenka i Hryhoriia Vashchenka v teoriiu pedahohichnoho proektuvannia [The contribution of prominent Poltava teachers Anton Makarenko and Grigory Vashchenko in the theory of pedagogical design]. In *Chetverti Cherevanivski naukovі chytannia [Fourth Cherevanov Scientific Readings]*: zb. nauk. st. za materialamy Vseukr. nauk. konf. (z mizhnar. uchastiu) (do 100-richchia z chasu stvorennia istoriko-filolohichnoho

- fakultetu v Poltavi) (pp. 128-136). Poltava: PNPU imeni V.H. Korolenka [in Ukrainian].
- Strelnikov, V. Yu. (2013b). Rozvytok zapochatkovanoi A. S. Makarenkom teorii proektuvannia dydaktychnykh system [Development of the theory of design of didactic systems initiated by A. S. Makarenko]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti [Origins of pedagogical skills]*, 12, 300-305 [in Ukrainian].
- Strelnikov, V. Yu. (2022). Filosofski zasady proiektuvannia dydaktychnoi systemy u neperervnii osviti [Philosophical principles of designing a didactic system in continuing education]. *Suchasna osvita: metodolohiia, teoriia, praktyka [Modern education: methodology, theory, practice]*: V Vseukr. nauk.-prakt. konf. (z mizhnar. uchastiu) (pp. 98-107). Dnipro: Aktsent PP. [in Ukrainian].

STRELNIKOV V.

M. V. Ostrohradskyyi Poltava Academy of Continuous Education, Ukraine

PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF THE APPLICATION OF ANTON MAKARENKO'S THEORY AND PRACTICE OF PEDAGOGICAL DESIGN IN CONTINUING EDUCATION

The article provides an analysis of the development of the theory and practice of designing didactic systems, which was initiated by Anton Makarenko. Designing advanced training courses in continuing education is considered by the author as a purposeful educational activity of a teacher in an institution of continuing education regarding the creation of a project of advanced training courses as an innovative model of the continuing education system aimed at mass use.

The solution of a number of problems of andragogy is planned for the development of the concept of designing advanced training courses: a) clarification of the essence of designing advanced training courses; b) distinguishing its subject, object, subject, product; c) selection of principles, methods, means, stages, mechanisms of design activity; d) improvement of the technology of designing advanced training courses based on international standards; e) identification of design features of each component of professional development courses – purpose, content, means, technologies of professional development of teachers, innovative and creative safe educational environment and their coordination; f) development of valid methods for operational and objective assessment of the levels of teacher training using modern information technologies, etc.

A conclusion is made about the relevance of the author's proposed concept of advanced training course design for the continuous education system, which is based on the ideas of Anton Makarenko, Hryhoriy Vashchenko, Vasyl Sukhomlynskyi, Hryhoriy Kostyuk and other domestic researchers.

Key words: *Anton Makarenko, continuous education, project, design, teacher training courses*

Стаття надійшла до редакції 02.04.2023 р.

УДК 37.035:316.614

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2023.31.283428](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.31.283428)

АРТЕМ СТРИЖАКОВ

ORCID: 0000-0003-1407-939X

Тов «Цифромаркет»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ЗМІСТУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Цілі формування особистості як різнобічно інтегрованої в культуру і вільної, у діалозі різних підходів, що визначають себе в ній, часто суперечать навчальним планам і програмам закладів вищої освіти. Насиченість програм науковою інформацією приводить до перевантаження студентів, не дає можливості їх особистісного осмислення. А вимоги гуманітарної освіти, що вважаються надактуальними, вступають у суперечність із вимогами стандартів, що обмежують виховний та освітній потенціал і смисл навчального матеріалу. Проте суб'єктний досвід стає можливим лише у разі ставлення до себе як об'єкта, і коли зовнішні предмети починають бути для суб'єкта світом об'єктів, лише тоді з'являється перший, елементарний акт самопізнання.

Автор відзначає значущу особливість соціалізації людини, що відбувається, в тому числі, завдяки специфічним суперечностям – між індивідуальним характером здійснення діяльності, передусім із виробництва, праці, та об'єктивною необхідністю зв'язків з іншими індивідами, та протестує її основи в освітньому процесі.

Ключові слова: *суб'єкт; досвід; самопізнання; самість; саморозуміння; самовизначення; ідентифікація; організація; життя*

Постановка проблеми. Розгляд процесу соціалізації особистості неможливий без короткої характеристики самої особистості. Як зазначає О.Соколова, «...у сучасній світовій психології використовується мінімум три різних за обсягом визначення особистості. З одного погляду –